

سۇئال

مۇھىم بىر مەسىلە مېنى چارچىتىپ قويدى. مەزھەپ پېشىۋالىرىنىڭ مەلۇم بىر مەسىلىدە ئىختىلاپ قىلىشىنى قانداق چۈشىنىمىز؟، مەسىلەن: مەن بىرسىگە پالانى شەيخ بۇ ئىشنى ھارام دېگەن دېسەم، يەنە بىر كىشى ماڭا: بۇ ئۇ شەيخنىڭ مەزھەپ قارىشى ياكى ئۇ شەيخ ياشايدىغان شەھەر خەلقىنىڭ مەزھىبى دەيدۇ، ئەمما مەزكۇر مەسىلە بىزنىڭ مەزھەپتە ھالال دەپ قارىلىدۇ. مانا بۇ تەرىقىدە ئويلىنىش-پىكىر قىلىش ھىجاب ۋە يۈزۈمنى يېپىش مەسىلىسىگە تاقاشتى، مەن مالىكى مەزھەپ قارىشى كۈچكە ئىگە بولغان دۆلەتتە ياشايمەن، مالىكى مەزھەپ پېشىۋالىرى قۇرئان كىرىمدە يۈزىنى يېپىش توغرىسىدا بايان قىلىنغان **مَا ظَهَرَ مِنْهَا** دېگەن ئايەتتىن يۈز بىلەن ئىككى ئالغان بۇنىڭدىن مۇستەسنا يەنى يېپىش كېرەك ئەمەس دەپ قارايدىكەن، ئۇنىڭدىن سىرت بۇ يۇرتتا يۈزىنى يېپىش ئاساسەن چەكلىنىدۇ، كۈندىلىك ھاياتتا ياغلىق ئارتىپ ئۆتىشىمىز مۇمكىن بولمايدۇ، خىزمەت ئورۇنلىرى ياكى مەكتەپلەردە ياغلىق ئارتىش چەكلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن سىرت يۈزىنى يېپىش بىلەن قولغا پەلەي كىيىش ئوخشاشلا چەكلىنىدۇ. مەن يۈزىنى يېپىشقا تولۇق قانائەت قىلىمەن، لېكىن يۈزۈمنى يېپىپ سىرتقا چىقىشقا جۈرئەت قىلالمايۋاتىمەن. بۇ قانداق بولىدۇ؟، مەن ئۇن-سىن لىنىيىلىرىدىن باشقا مەزھەپتىكى شەيخلەرنىڭ ھىجاب توغرىدىكى ۋەز-نەسىھەتلىرىنى ئاڭلىغان ۋاقتىمدا، ئۆزۈمنىڭ ھىجابىمنىڭ شەرتى ھىجاب ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىمەن، ئۇلارنىڭ سۆزىدىن ئۆزۈمنى ھازىر، ياسىنىپ يۈرۈپ ئىنسانلار ئارىسىدا پىتىنگە سەۋەب بولىۋاتقاندەك ھېس قىلىمەن. مەن نېمە قىلىشىم كېرەك؟ مەن بۇ كۆزقاراشلار ئارىسىدا گاڭگىراپ قالىدىم؟، بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمەن.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھقا خاستۇر.

بىرىنچى: مۇسۇلمانلار ئاللاھ تائالا تەرىپىدىن ۋەھىي نازىل قىلىنىۋاتقان زاماندا ئۆزلىرىنىڭ دىنى ھۆكۈملىرىنى پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامدىن ئۇدۇللا قۇرئان كىرىم ئايەتلىرى ۋە ئۇنىڭ نۇرلۇق ھەدىسلىرىدىن ئالاتتى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئازغىنە ئىشلاردىن باشقا مەسىلىلەردە ئىختىلاپ بولمايتتى. ئەگەر ئىختىلاپ بولۇپ قالسا ئۇلارغا پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ئىشنىڭ توغرىسىنى بايان قىلىپ بېرەتتى. پەيغەمبەرئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ساھابە كىراملار دۇنيانىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا تارقىلىپ دىنى تەلىم-تەربىيە بىلەن مەشغۇل بولغان، ئوخشاش بولمىغان ۋاقىت ۋە ماكاندا كىشىلەر ئارىسىدا بەزى پىقھى مەسىلىلەردە ئىختىلاپ يۈز بەرگەن، ئۇلارمەزكۇر مەسىلىلەرنى پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلىغىنى ياكى قۇرئان-ھەدىستىن چۈشەنگەن چۈشەنچىسى بويۇنچە توغرىنى بايان قىلىپ بەرگەن. ئۇ ۋاقىتتا يۈز بەرگەن ئىختىلاپنىڭ بىر قانچە سەۋەبلىرى بولۇپ، ئالىملارنىڭ بو ھەقتىكى قارىشىنى ئىخچاملاشتۇرۇپ بايان قىلىمىز:

1- ئەسلى ھۆكۈمنى بىلمەستىن خاتا ھۆكۈم قىلغۇچىغا مەسىلىنىڭ قۇرئان-ھەدىستىن بولغان ھۆكۈمى يەتمىگەن بولۇشى

مۇمكىن.

2- ئۆز ھۆكۈمىدە خاتالاشقۇچىغا بۇ مەسىلە توغرىسىدا بايان قىلىنغان ھەدىس يىتىپ كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇ كىشى ھەدىسنى نەقىل قىلغۇچىغا ئىشەنچ قىلالمىغان ۋە بۇ ھەدىسنى بۇنىڭدىن كۈچلۈكرەك بولغانىيەنە بىر ھەدىسكە زىت دەپ قاراپ، ئۆز نەزىرىدىكى كۈچلۈك بولغان ھەدىسنى ئالغان.

3- ھەدىس يىتىپ كەلگەن بولسىمۇ ئەمما ئىختىلاپ بولغاندا ئۇ ھەدىسنى ئۇنتۇپ قالغان.

4- ھەدىس يىتىپ كەلگەن بولسىمۇ، ئۇ ھەدىستىن مەقسەت قىلىنغان ھۆكۈمنى خاتا چۈشەنگەن.

5- ھەدىس يىتىپ كەلگەن بولسىمۇ، بۇ ھەدىس مەنسۇخ يەنى ھۆكۈمى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان بولۇپ، ھۆكۈمنى ئەمەلدىن قالدۇرغان كېيىنكى ھەدىسنى بىلمىگەن.

6- بۇ ھەدىسنى ھۆكۈمدە ئۇنىڭدىن كۈچلۈك بولغان دەلىل ۋە بىرلىككە كېلىنگەن مەسىلىگە زىت دەپ قارىغان.

7- ئىسنادى ئاجىز بولغان ياكى زەئىپ ھەدىسنى قوبۇل قىلىپ، شۇ ھەدىسنىڭ ھۆكۈمىنى كۈچكە ئىگە قىلغان.

يۇقىرىقىدەك سەۋەبلەرنىڭ تەپسىلاتىغا قاراپ چىقىش كېرەك، ئۇنىڭدىن باشقا ئىسلام پېشۋاسى ئىبنى تەيمىيەنىڭ "مەشھۇر ئۆلىمالارنى ئەيىبلەمەسلىك توغرىسىدا" ناملىق ئەسىرى ۋە شەيخ ئىبنى ئۇسەيمىنىڭ "ئالىملار ئارىسىدىكى ئىختىلاپ ۋە ئۇنىڭ سەۋەبلىرى، ئۇنىڭغا بىزنىڭ پوزىتسىيىمىز" ناملىق ئەسەرلىرىگە مۇراجىئەت قىلىنسۇن.

ئىنشائاللاھ بىز يۇقىرىدا بايان قىلىپ ئۆتكەن سۆزلەر ئارقىلىق، ئالىملار ئارىسىدا كۆز قاراشنىڭ ئوخشاش بولماسلىقى، پىقھى مەسىلىلەردە مەزھەپ پېشۋالىرى ئارىسىدىكى ئىختىلاپنىڭ مەنسى ئايدىڭلاشتى ۋە بۇنىڭ سەۋەبلىرىنى چۈشەندىڭىز.

ئىككىنچى: ئالىملار ئارىسىدىكى ئىختىلاپقا قارىتا مۇسۇلماننىڭ پوزىتسىيىسى قانداق بولىدۇ؟ بۇ سۆزنى باشقىچە ئىپادىلەنگەندە: ئالىملار ئىختىلاپ قىلىشقان مەسىلىدە، مۇسۇلمان قايسى ئالىمنىڭ سۆزىنى ئالىدۇ؟ دېيىلسە، بۇنىڭ جاۋابى تۆۋەندىكىچە:

1- مۇسۇلمان كىشى شەرىئى بىلىملەر، پىقھى ۋە ئۇسۇل پىقھى قانۇنلىرىنى ياخشى ئوقۇغان بولسا، ئالىملارنىڭ سۆزلىرىدىن توغرا بىلەن خاتانىڭ ئارىسىنى ئايرىيالايدىغان بولسا، ئۇ ۋاقىتتا خاتا دەپ قارىغاننى تەرك قىلىپ توغرا دەپ قارىغانغا ئەگىشىدۇ.

2- ئومۇمى مۇسۇلمانلار ئىچىدىن شەرىئى بىلىملەرنى تەلىم ئالمىغان كىشىلەر ياكى دىنى كۆز-قاراشلاردىن توغرا بىلەن خاتانىڭ ئارىسىنى ئايرىيالايدىغان بولسا، ئۇ كىشى ئالىملاردىن ئىلمى سەۋىيىسى، تەقۋادارلىقى ۋە ئامانەتدارلىقىغا ئىشەنچ قىلغان كىشىنىڭ پەتىۋاسىنى ئالىدۇ. مەزكۇر پەتىۋا بەرگۈچى ئالىم ئۇ كىشى بىلەن بىر شەھەردە بولسۇن ياكى باشقا شەھەردە

بولسۇنۇنۇنۇنىڭ ھېچ پەرقى يوق. ئۇ كىشى ئۆزى ئىشەنچ قىلغان ئالىمنىڭ پەتىۋاسىغا ئەمەل قىلغاندىن كېيىن، باشقا ئالىملار ئارىسىدىكى ئىختىلاپنىڭ مەزكۇر مەسىلىگە ھېچ زىيىنى يوق. باشقا ئالىملارنىڭمەزكۇر مەسىلىدە ئۆزى ئەمەل قىلىۋاتقان ھۆكۈمدىن باشقىچىراق پەتىۋا بېرىشى، ئۇ كىشىنىڭ قىلىۋاتقان ئەمىلىنى ئۆزگەرتىشنى لازىم تۇتمايدۇ. ئەمما باشقا ئالىملارنىڭ دىنى ۋە ئىلمى سەۋىيىسى، تەقۋادارلىق ۋە ئامانەتدارلىقىغا دەسلەپكىدىن بەكرەك ئىشەنچ قىلالسا، ئۇ ۋاقىتتا دەسلەپكى ھۆكۈمنى تەرك قىلىپ كېيىنكى ئالىمنىڭ پەتىۋاسىغا ئەمەل قىلسا بولىدۇ. شەيخ مۇھەممەد ئىبنى سالىھ ئەلئۇسەيمىي رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ھەر بىر مەسىلىدە دەلىلنى بىلگەن كىشى، مەزكۇر مەسىلىگە ئۈممەت ئىچىدىكىمەشھۇر ئالىملار بىرلىككە كەلمىگەنلا بولسا، مەزھەپ پېشقۇبۇلىرى ئىختىلاپ قىلغان تەقدىردىمۇ دەلىلگە ئەگىشىشى لازىم بولىدۇ."

شەرىئى بىلىملەرنى بىلمىگەن كىشىلەر بولسا، ئۆزلىرى ئۇچرىغان مەسىلىلەردە ئالىملاردىن سورىشى كېرەك. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ تەرجىمىسى: **ئەگەر بىلمىسەڭلار، ئىلىم ئىگىلىرىدىن سوراڭلار.** يەنى مەسىلىنىڭ شەرىئى ھۆكۈمىنى بىلمىگەن كىشىئۆزى، بىلىملىك، پەزىلەتلىك دەپ قارىغان ئىلىم ئەھلىدىن سوراپ ئەمەل قىلىشى كېرەك. ئايەتتە زىكىر قىلىنغان ئالىملاردىن سوراش دېگەن سۆز ۋاجىپ ئەمەس. چۈنكى مەلۇم مەسىلىدە سورىغۇچىنىڭ نەزىرىدىكى ئالىم خاتالىشىپ قېلىشى، ئۇنىڭدىن تۆۋەنرەك سەۋىيىدىكى يەنە باشقا بىر ئالىمنىڭ بۇ مەسىلىگە بەرگەن جاۋابى توغرا جاۋاب بولۇشى مۇمكىن. بۇ دېگەنلىك ئىش قىلىشتىن بۇرۇن سوراپ قىلىش دېگەننى ئىپادىلەيدۇ، ئەڭ ئەۋزىلى مەسىلىنى دىنى، ئىلمى ۋە تەقۋادارلىقى ياخشى دەپ قارىغان ئالىمدىن سورىسا كۇپايە قىلىدۇ. [ئالىملار ئارىسىدىكى ئىختىلاپ ناملىق ئەسەرنىڭ 15-17-بەتلەردىن ئىلىندى].

ئۈچىنچى: يۈزىنى يېپىش مەسىلىسىدە بىزنىڭ قارىشىمىزنى سورىسىڭىز، بىزنىڭ قارىشىمىزدا، ئالىملارنىڭ كۈچلۈك قارىشى ئاياللارنىڭ يات ئەزلەردىن يۈزىنى يېپىشنىڭ ۋاجىپلىقىدۇر.

بۇ ھەقتە نۇرغۇن دەلىللەر ۋە كۇپچىلىك ئالىملارنىڭ كۆز-قاراشلىرى بايان قىلىنغان. ماللىكى مەزھەپ ئالىملىرىنىڭ كۇپچىلىكى، ئايال كىشىنىڭ يات ئەزلەرنىڭ ئالدىدا يۈزىنى ئىچىشنىڭ دۇرۇس بولماسلىقى يۈزنىڭ ئەۋرەت بولغانلىقى سەۋەبىدىنلا ئەمەس، بەلكى يۈزنىڭ ئىچىشكە سەۋەب بولىدىغان ئورۇن بولغانلىقى سەۋەبىدىن بەزى ئالىملار يۈزنى مۇتلەق ئەۋرەت دەپ قارايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارنىڭ قارىشىدا، ئاياللارنىڭ يات ئەزلەرنىڭ ئالدىدا يۈزىنى ئىچىپ يۈرۈشى چەكلىنىدۇ. بۇ ھەقتە ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ﴾ تەرجىمىسى: **سىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىدىن بىر نەرسە سوراپ (ئالماقچى) بولساڭلار، پەردە ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىڭلار** [سۈرە ئەھزاب 53-ئايەت].

ماللىكى مەزھەپ ئالىملىرىدىن مەشھۇر ئالىم قازى ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئەرەبىي رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ئايال كىشىنىڭ ھەممە يېرى ئەۋرەتتۇر، بەدىنى، ئاۋازى قاتارلىقلار، ئېھتىياج ياكى زۆرۈر بولمىسا، يۈزىنى ياكى بەدىنىنى ئىچىش دۇرۇس بولمايدۇ، پەقەت گۇۋاھلىق بېرىش ياكى بەدىنىدە كېسەللىك بولسا داۋالاشنى ياكى ئاياللارنىڭ بىلىشى مۇھىم بولغان مەسىلىلەرنى سوراش قاتارلىق ئىشلاردا ئىچىش ۋە سوراش دۇرۇس بولىدۇ." [ئىبنى ئەرەبىيىنىڭ "قۇرئان ھۆكۈملىرى"

مالىكى مەزھەپ ئالىملىرىدىن ئىمام قۇرتۇبى رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ئاللاھ تائالا يۇقىرىقى ئايەتتە پەيغەمبەرئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىدىن ھاجەت بولۇپ بىر نەرسە سوراش زۆرۈر بولسا ياكى بىرەر مەسىلە توغرىسىدا پەتىۋا سوراش كېرەك بولسا، پەردە ئارقىسىدا تۇرۇپ سوراش كېرەكلىكىنى بايان قىلدى، ئايەتنىڭ مەنىسى بىلەن ئېيتقاندا، بۇ ھۆكۈمگە بارلىق مۇسۇلمان ئاياللار كىرىپ كېتىدۇ. شەرئەتنىڭ ئەسلى قائىدىسى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھۆكۈمدىمۇ ئايال كىشىنىڭ ھەممە يىرى ئەۋرەت ھېسابلىنىدۇ، يۇقىرىدا بايان قىلىنغاندەك؛ ئاياللارنىڭ بەدىنى ياكى ئاۋازى قاتارلىقلار، شەرئى ئېھتىياج ياكى زۆرۈرىيەت بولمىغاندا ئىچىش دۇرۇس بولمايدۇ. پەقەت گۇۋاھچىلىق ئورۇنلىرى، بەدىنىدە كېسەللىك بولسا داۋالىتىش ياكى ئاياللارنىڭ بىلىشى مۇھىم بولغان مەسىلىلەرنى سوراش قاتارلىق ئىشلاردا ئىچىش دۇرۇس. (تۈگىدى) [قۇرئان ھۆكۈملىرى توپلىمى (14- توم 227-بەت)]. ئاياللارنىڭ يۈزىنى يېپىشنىڭ پەرز ئىكەنلىكى توغرىسىدا مالىكى مەزھەپ ئالىملىرىنىڭ قاراشلىرىدىن كۆپلەپ مەلۇمات ھاسىل قىلىش كېرەك بولسا، "مىئيارىل مەئرىپ" ناملىق ئەسەر 10- توم 165-بەت، 11-توم 226-229-بەتلەر، "مۇۋاھىبۇل جەلىل" ناملىق ئەسەر 3-توم 141-بەت، "تەزەخىرە" ناملىق ئەسەر 3- توم 307-بەت، "ھاشىيەتۇل دۇسۇقى ئەلا شەرھىلەكەبىر" 2- توم 55-بەتكە مۇراجىئەت قىلىنسۇن].

تۆتىنچى: سىز يۇقىرىدا ئۆز دۆلىتىڭىزدە ئاياللارنىڭ يۈزىنى يېپىشتىن چەكلەش قانۇنى ئىجرا قىلىنىدىغانلىقىنى زىكر قىلىدىڭىز، ئۇلارنىڭ قىز- خانىملارنىڭ شەرئى ھېجابلىنىشى، ئىپپەتلىك ۋە ھايالىق بولۇشىغا قارشى كۆرەش قىلىشى، يۈزىنى ئىچىپ، ياسىنىپ يۈرۈشىنى كۈچلاندۈرۈشى، بولۇپمۇ بۇنداق ئىشلارنىڭ ئىسلامغا نىسبەت بېرىلىدىغان مۇسۇلمان دۆلەتلەردە يۈز بېرىشى قەلبىلەرنى داغلاپ، بىزنى ئەپسۇسلاندۇرىدۇ.

ئەگەر دۆلەت قانۇنى ئاياللارنىڭ يۈزىنى يېپىشنى چەكلەيدىكەن، سىلەر يۈزىنى ياپقانلىقىڭلار

سەۋەبىدىن ئەزىيەتكە ئۇچراشتىن ئەنسىرسەڭلار، زۆرۈرىيەتنىڭ تەقەززاسى بويىچە ھاجەتنىڭ مىقدارىدا يۈزىڭلارنى ياپمىغانلىقىڭلار ئۈچۈن ئىنشائاللاھ بىر نەرسە بولمايدۇ. ئاياللار سىرتقا چىققاندا ھاجەت بولمىسا يۈزىنى ئېچىپچىقماستىن كېرەك. ئەگەر ئىمكانىيەت بولسا دۆلەت قانۇنىغا خىلاپ بولسىمۇ ئازراق ئەزىيەتكە سەبىر قىلىپ يۈزىنى ئاچمىغانلىقى ئەۋزەل، چۈنكى ئاللاھ تائالاغا ئاسىيلىق قىلىش بەدىلىگە مەخلۇققا ئىتائەت قىلىش توغرا ئەمەس.

ھەممىنىڭ توغرىسىنى ئاللاھ بىلگۈچىدۇر.

تەرجىمە قىلغۇچى: سەيبىدىن ئەبۇ ئابدۇلئەزىز

تەكشۈرۈپ بېكىتكۈچى: نىزامىدىن تەمكىنى